Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Медицина және денсаулық сақтау факультеті
Эпидемиология, биостатистика және дәлелді медицина кафедрасы

ДӘРІС 7

Пациент құқықтары және ақпараттандырылған келісім: ҚР Кодексінің талаптары

Пән: Пациент және қоғам

Лектор:
Абдрахманова Зинат Батырхановна
Эпидемиология, биостатистика және дәлелді медицина кафедрасының доценті
Медицина және денсаулық сақтау факультеті, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Алматы, 2026

Сабақтың мақсаты және күтілетін нәтижелер

МАҚСАТЫ

Пациенттің құқықтары мен міндеттерін, ақпараттандырылған келісімнің мазмұны мен ресімделу тәртібін «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» ҚР Кодексінің талаптарына сай түсіндіру және стоматологиялық практикада қолдану.

Күтілетін нәтижелер: сабақ соңында білім алушы...

1. пациент құқықтарының халықаралық және ұлттық негіздерін атайды;
2. ҚР Кодексі бойынша пациенттің негізгі құқықтары мен міндеттерін сипаттайды;
3. ақпараттандырылған келісімнің элементтері мен жарамдылық шарттарын түсіндіреді;
4. кәмелетке толмағандар мен әрекетке қабілетсіз адамдардан келісім алудың ерекшеліктерін біледі;
5. стоматологиялық араласуға ақпараттандырылған келісімді дұрыс ресімдейді.

Пациент құқықтарының негіздері

Халықаралық құжаттар

Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы; Дүниежүзілік медициналық қауымдастықтың Лиссабон декларациясы (пациент құқықтары); Еуропалық пациент құқықтары хартиясы.

Ұлттық заңнама

ҚР Конституциясы; «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» ҚР Кодексі (2020, № 360-VI); Дербес деректер туралы заң.

Негізгі қағидат

Пациент — медициналық көмектің белсенді қатысушысы, оның қадір-қасиеті, автономиясы және құпиялылығы құрметтеледі.

Тепе-теңдік

Құқықтармен қатар пациенттің міндеттері де бар.

ҚР Кодексі бойынша пациенттің негізгі құқықтары мен міндеттері

Құқықтары (негізгілері)

- Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемін алу
- Медициналық ұйым мен дәрігерді таңдау
- Денсаулығы, диагнозы, емдеу әдістері мен қаупі туралы ақпарат алу
- Ақпараттандырылған келісім беру немесе емнен бас тарту
- Дәрігерлік құпияны сақтау
- Құрметпен қарым-қатынас, ауырсынуды басу
- Шағым беру және залалды өтеу

Міндеттері (негізгілері)

- Өз денсаулығына қамқорлық жасау
- Медицина қызметкерлерінің ұсыныстарын орындау
- Денсаулығы туралы толық ақпарат беру (аллергия, қабылдайтын дәрілер, аурулар)
- Медициналық ұйымның ішкі тәртіп ережелерін сақтау
- Медицина қызметкерлерін құрметтеу

Ақпараттандырылған келісім: элементтері

Ақпарат беру

Диагноз, араласудың мақсаты, әдісі, күтілетін нәтиже, қаупі мен асқынулары, балама нұсқалар (оның ішінде емдемеу), құны.

Түсіну

Ақпарат пациентке түсінікті тілде беріліп, түсінгені тексерілуі тиіс.

Ерікті болу

Қысымсыз, қорқытусыз, алдаусыз берілген келісім.

Әрекетке қабілеттілік

Пациент шешім қабылдауға қабілетті (жасы, психикалық жағдайы).

Келісім / бас тарту

Ауызша немесе жазбаша нысанда; инвазивті араласуларға — жазбаша.

Құжаттау

Медициналық құжаттамаға енгізу, пациенттің қолы, күні.

Келісім алудың ерекше жағдайлары

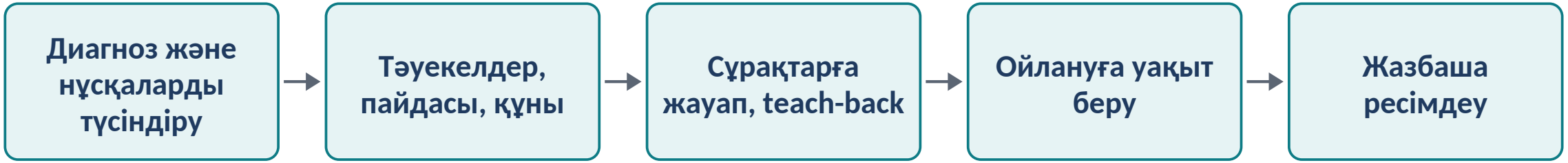
Жағдай	Тәртіп (жалпы сипаттама)
Кәмелетке толмағандар	Заңды өкілдердің (ата-ана, қамқоршы) келісімі, заңда белгіленген жағдайларды қоспағанда; баланың пікірін жасына сай ескеру
Әрекетке қабілетсіз деп танылған адамдар	Заңды өкілдің (қорғаншының) келісімі
Шұғыл жағдайлар	Өмірге қауіп төнгенде және келісім алу мүмкін болмаса — келісімсіз көмек көрсету (консилиум немесе дәрігердің шешімі, кейін заңды өкілдерді хабардар ету)
Емнен бас тарту	Пациентке ықтимал салдарын түсіндіру; бас тартуды жазбаша ресімдеу
Тілдік кедергі	Пациент түсінетін тілде ақпарат беру, қажет болса аудармашы

> *Нақты талаптар ҚР Кодексінде және ДСМ бұйрықтарында белгіленген — практикада ағымдағы редакцияны басшылыққа алыңыз.*

Стоматологиядағы ақпараттандырылған келісім

- **Жазбаша келісім қажет араласулар:** хирургиялық араласулар (тіс жұлу, имплантация), анестезия, эндодонтиялық ем, ортодонтия, протездеу.
- **Ерекше атап өтілетін тәуекелдер:** анестезия асқынулары, жүйке зақымдануы (төменгі даналық тісті жұлғанда), имплантаттың бітпеуі, пломба/коронканың ауыстырылу қажеттілігі.
- **Балама нұсқалар:** «тісті сақтау немесе жұлу», «имплант, көпір немесе алмалы протез», «емдемеу» және олардың салдары.
- **Құны мен мерзімі:** емдеу жоспарының толық құны және кезеңдері — қаржылық келісім де ақпараттандырылған болуы тиіс.
- **Жиі қате:** келісім формасын түсіндірмей қол қойдыру — заңдық тұрғыдан әлсіз және этикалық тұрғыдан дұрыс емес.

Ақпараттандырылған келісімді алу алгоритмі

- Келісімді **араласуды орындайтын дәрігер** алады.
- Пациент келісімін кез келген уақытта **кері қайтарып алуға** құқылы.
- Емдеу жоспары өзгерсе — **жаңа келісім** қажет.
- Медициналық құжаттамаға: не түсіндірілді, қандай сұрақтар қойылды, пациенттің шешімі.

Құқықтарды бұзу және қорғау тетіктері

Жиі кездесетін бұзушылықтар

- Ақпараттың толық берілмеуі
- Келісімсіз немесе формалды келісіммен араласу
- Дәрігерлік құпияның жариялануы
- Тегін қызметтер үшін заңсыз ақы талап ету
- Құрметсіз қарым-қатынас, кемсіту

Қорғау тетіктері

- Медициналық ұйымның пациенттерді қолдау және ішкі аудит қызметі
- ӘМСҚ-ға және денсаулық сақтау басқармасына өтініш
- Медициналық және фармацевтикалық бақылау органдары
- Сот арқылы қорғау
- Пациенттер ұйымдары, сенім телефондары

Қорытынды, бақылау сұрақтары және әдебиеттер

Негізгі тұжырымдар

- Пациент құқықтары халықаралық құжаттар мен ҚР Кодексінде бекітілген.
- Ақпараттандырылған келісім: ақпарат, түсіну, еріктілік, әрекетке қабілеттілік, құжаттау.
- Кәмелетке толмағандар мен әрекетке қабілетсіз адамдар үшін заңды өкілдің келісімі қажет.
- Стоматологияда инвазивті араласуларға жазбаша, толық түсіндірілген келісім міндетті.

Бақылау сұрақтары

1. ҚР Кодексі бойынша пациенттің негізгі құқықтарын атаңыз.
2. Ақпараттандырылған келісімнің элементтерін сипаттаңыз.
3. Баланың тісін жұлуға келісімді кім береді?
4. Пациент имплантациядан бас тартса, дәрігер қандай әрекет жасауы тиіс?

Ұсынылатын әдебиеттер: 1. ҚР «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Кодексі (2020, № 360-VI). adilet.zan.kz 2. World Medical Association. Declaration of Lisbon on the Rights of the Patient. 3. Ho J.C.Y. et al. An Overview of Dentist–Patient Communication in Quality Dental Care. Dent J, 2025.